

II.ÚS 363/03 ze dne 20.01.2005

N 12/36 SbNU 133

Rozhodování soudů o úpravě styku rodičů s nezletilým dítětem

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - II. senátu složeného z předsedy senátu JUDr. Jiřího Nykodýma a soudců JUDr. Stanislava Balíka a JUDr. Dagmar Lastovecké - ze dne 20. ledna 2005 sp. zn. II. ÚS 363/03 ve věci ústavní stížnosti JUDr. M. S. proti rozsudku Městského soudu v Praze z 19. 3. 2003 sp. zn. 23 Co 61/2003 a č. j. 23 Co 62/2003-492 o změně rozsudku soudu prvního stupně ohledně změny úpravy styku stěžovatele s nezletilým synem.

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 19. 3. 2003 č. j. 23 Co 61-62/2003-492 se zrušuje.

Odůvodnění

Včas podanou ústavní stížností se stěžovatel domáhá zrušení výroků rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 19. 3. 2003 sp. zn. 23 Co 61/2003 a č. j. 23 Co 62/2003-492, kterými byl změněn rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 27. 11. 2002 č. j. P 458/98-424. Tvrdí, že jím bylo porušeno jeho právo podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen "Úmluva"), čl. 32 odst. 4, čl. 36 odst. 1, čl. 37 odst. 3 a čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina"), čl. 6 a 7 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, a čl. 14 odst. 2 a čl. 18 Úmluvy o právech dítěte.

Ústavní soud si dne 24. 11. 2003 vyžádal spis Obvodního soudu pro Prahu 8 sp. zn. P 458/98, který byl doručen 1. 10. 2004. Z něj Ústavní soud zjistil následující skutečnosti.

Návrhem ze dne 29. 5. 2002 se MUDr. M. S. domáhala s ohledem na nastávající školní docházku změny úpravy styku otce s nezletilým J. S., který byl naposledy upraven rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 18. 9. 1998 č. j. 35 Co 429/98-96. Podle něj byl stěžovatel oprávněn stýkat se s nezletilým J. v každém sudém týdnu v roce od čtvrtka 9.00 hodin do neděle 18.00 hodin, každý sudý rok 26. 12. od 9.00 hodin do 18.00 hodin, každý lichý rok od 26. 12. od 9.00 hodin do 18.00 hodin posledního dne vánočních školních prázdnin, jeden týden v měsíci únoru nebo březnu každého kalendářního roku od soboty 9.00 do neděle následujícího týdne 18.00 hodin, v každém lichém kalendářním roce v období velikonočních prázdnin od čtvrtka 9.00 hodin do Velikonočního pondělí 18.00 hodin a každý kalendářní rok čtyři týdny v období letních prázdnin. Poté byl ještě rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 27. 1. 1999 č. j. P 458/98-137 upraven způsob předávání nezletilého J. otci.

Rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 8 ze dne 27. 11. 2002 č. j. P 458/98-424 byla shora popsána úprava styku stěžovatele s nezletilým J. změněna tak, že stěžovatel byl oprávněn se s ním stýkat v sudém kalendářním týdnu v roce v době od čtvrtka 14.00 hodin do neděle 18.00, od 26. 12. od 9.00 hodin do 1. 1. následujícího roku do 18.00 hodin, v sudém kalendářním roce o jarních prázdninách od soboty, která prázdninám předchází, od 9.00 hodin do další následující neděle, kterou prázdniny končí, do 18.00 hodin, v lichém kalendářním roce od prvého dne velikonočních prázdnin od 9.00 hodin do Velikonočního pondělí do 18.00 hodin a v době letních prázdnin po dobu 4 týdnů. Dne 9. 12. 2002 vydal Obvodní soud pro Prahu 8 doplňující rozsudek, kterým rozhodl o předběžné vykonatelnosti rozsudku tohoto soudu ze dne 27. 11. 2002.

MUDr. M. S. podala odvolání proti oběma rozsudkům a stěžovatel proti rozsudku ze dne 27. 11. 2002. Rozsudkem Městského soudu v Praze ze dne 19. 3. 2003 č. j. 23 Co 61-62/2003-492 byly rozsudky soudu prvního stupně změněny, a to tak, že stěžovatel je oprávněn se stýkat s nezletilým J. v sudém týdnu od pátku 14.00 hodin do neděle 18.00 hodin, od 26. 12. od 9.00 hodin druhého ledna následujícího roku do 18.00 hodin, o jarních prázdninách v sudém roce od soboty, která prázdninám předchází, od 9.00 hodin do neděle 18.00 hodin následujícího týdne, v lichém kalendářním roce v období velikonočních prázdnin od čtvrtka 9.00 hodin do

Velikonočního pondělí 18.00 hodin a čtyři týdny v období letních prázdnin. Předběžná vykonatelnost nebyla nařízena. Svě rozhodnutí odvolací soud odůvodnil absencí dohody rodičů o styku s nezletilým v jeho nové životní situaci, přičemž za optimální považoval styk stěžovatele po skončení školy a široký styk v době prázdnin.

Stěžovatel v ústavní stížnosti namítá, že odvolací soud mu odňal možnost se bránit náhledu, který na věc uplatnil odvolací soud. K tomu došlo podle stěžovatele tím, že soud neprováděl dokazování, nevypořádal se dostatečně s jím navrženým důkazem žákovskou knížkou nezletilého, a nerozvedl, v čem spatřuje nesprávnost rozhodnutí soudu prvního stupně. Odvolací soud tak popřel zásadu dvojinstančnosti řízení a opomenul navržený důkaz. Podle stěžovatele je rovněž nepřijatelný stav nastolený odvolacím soudem. Podstatnou část výchovy nezletilého nerealizují rodiče, nýbrž matkou delegovaná třetí osoba, přestože stěžovatel má vůli a prostor výchovu zajistit.

K ústavní stížnosti se vyjádřil jak účastník řízení, tak vedlejší účastníci řízení.

Městský soud v Praze uvedl, že stěžovatel měl dostatek prostoru k vyjádření před odvolacím soudem. Při jednání přednesl jak své odvolání, tak vyjádření k odvolání matky. Další vyjádření k věci neměl. Poukázal na to, že při rozhodování vycházel z toho, co vyšlo najevo v řízení před soudem prvního stupně. Co do podstaty rozhodnutí odkázal na odůvodnění rozsudku.

MUDr. M. S. uvedla, že návrh na změnu úpravy styku nepodávala proto, že by nezletilý J. své školní povinnosti nějak zanedbával nebo že by neprospíval, ale proto, že školní docházka styk stěžovatele s nezletilým neumožnila. Poukázala na to, že stěžovatel byl v řízení zastoupen advokátem a při jednání odvolacího soudu měl možnost se kvalifikovaně ve věci vyjádřit. Nesouhlasí s tvrzením, že by výchovu nezletilého J. delegovala na třetí osobu. Rozsudek odvolacího soudu považuje za správný, souladný jak se zákonem, tak s ústavním pořádkem.

Kolizní opatrovník nezletilého J. S., městská část Praha 8, nepovažoval zúžení styku stěžovatele s nezletilým za přínosné pro budoucí vývoj nezletilého. V minulosti se oba rodiče na podobě tohoto styku sami dohodli, z čehož lze usoudit, že jej v tomto rozsahu sledovali prospěšným. S nastupujícím věkem nezletilého bude pro nezletilého styk s otcem jako s mužským vzorem a autoritou velmi důležitým.

V replice k vyjádření Městského soudu v Praze a MUDr. M. S. stěžovatel uvedl, že se tato vyjádření míjejí s podstatou ústavní stížnosti. Městský soud v Praze s důvody ústavní stížnosti nepolemizuje a MUDr. M. S. uvádí neopodstatněnost ústavní stížnosti při námitkách, které ústavní stížnost neobsahuje.

Ústavní soud není další soudní instancí v systému všeobecného soudnictví a nepřisluší mu zasahovat do jurisdikční činnosti obecných soudů, to vše však za předpokladu, že napadenými rozhodnutími nebylo zasaženo do ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavním soudem byly dovozeny ústavněprávní podmínky, při jejichž splnění má nesprávná aplikace jednoduchého práva obecnými soudy za následek porušení základních práv a svobod.

Do rozhodovací činnosti obecných soudů může Ústavní soud ingerovat jen v případech konkurence norem jednoduchého práva, konkurence interpretačních alternativ a konečně v případech svévolné aplikace jednoduchého práva [sp. zn. III. ÚS 671/02, Sbíрка nálezů a usnesení Ústavního soudu (dále jen "Sbíрка rozhodnutí"), svazek 29, nález č. 10, str. 69].

V posuzovaném případě vzaly oba soudy za prokázáno, že vztah stěžovatele k nezletilému J. je příkladný. Soud prvního stupně dovodil, že za situace dosavadního častého kontaktu nezletilého J. se stěžovatelem, spolupráce obou rodičů se školou a absence výkyvů v přístupu nezletilého J. ke školním povinnostem (tedy při péči jednoho či druhého rodiče), není proti zájmům nezletilého, aby příprava nezletilého J. na vyučování probíhala i u stěžovatele. Přitom konstatoval, že nejsou důvody pro zúžení dosavadního styku stěžovatele s nezletilým J.

Odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že optimální doba styku stěžovatele s nezletilým J. je po skončení školy, neboť v souvislosti se školou má nezletilý jiný životní režim oproti době předchozí, neboť si při školní docházce zvyká na kolektiv dětí, nové povinnosti atd. Přejal skutková zjištění soudu prvního stupně a sám žádné dokazování neprováděl. K provedení dokazování a jeho hodnocení soudem prvního stupně neměl žádné výhrady. Ústavní soud přitom v minulosti dovodil (jak je uvedeno výše), že pokud obecný soud pomine část provedených důkazů a z nich vyplývajících rozhodných skutečností, je jeho rozhodnutí svévolným.

Je ústavně přípustné, aby odvolací soud měl za shodně zjištěného skutkového stavu rozdílný právní názor, který by vyústil v opačné rozhodnutí oproti rozhodnutí soudu prvního stupně. Takový postup zásadně není v rozporu s platnou zásadou dvojinstančnosti řízení. Je však nepřípustné, aby se odvolací soud v takovém případě nevypořádal jak se všemi odvolacími námitkami, tak se všemi okolnostmi, které v řízení vyšly najevo, respektive se všemi hledisky, kterými se zabýval soud prvního stupně. V daném případě se odvolací soud nevypořádal vůbec se vztahem rozsahu doposud upraveného styku s rozsahem jím nově upraveného styku, který v běžném roce odpovídá návrhu matky, jež soud prvního stupně označil za zúžení stávajícího styku. Na tom nemůže nic změnit ani skutečnost, že odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně rozšířil styk stěžovatele s nezletilým J. ve zvláštních případech o jeden den. **Školní docházka rozhodně nemůže být sama o sobě důvodem pro výrazné omezení styku otce s nezletilým dítětem, které je v péči matky.** Je totiž nutné se zabývat širšími okolnostmi s touto novou skutečností spojenými a jejich dopadem na nezletilého. I v tomto ohledu rozhodnutí odvolacího soudu ve vztahu k úvahám soudu prvního stupně mlčí.

Z ústavněprávního pohledu není možné nadřazovat modely fungování vztahů mezi oddělenými rodiči a nezletilými dětmi, které mají orgány veřejné moci zařité, nad zájem dítěte, který je definován v čl. 3 Úmluvy o právech dítěte. Tyto modely, jakkoliv jsou v mnoha případech přínosné a použitelné, nemohou postihovat situaci každého jednotlivého nezletilého dítěte. Je proto věcí obecných soudů, aby při zohledňování všech konkrétních okolností daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte, který musí být vždy předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy nebo správními orgány, rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Na tom nemůže nic měnit ani to, že se rodiče nejsou schopni na takovémto uspořádání sami dohodnout. To je dáno především tím, že dítě samo je bytostí jedinečnou, nadanou nezadatelnými, nezczitelnými, nepromlčitelnými a nezrušitelnými základními právy a svobodami, a tedy bytostí, které by se mělo dostat při jejím vývinu toho nejlepšího, totiž toho, aby uvedené atributy nezůstaly prázdňými slovy (viz i náleží sp. zn. IV. ÚS 695/2000, Sbírka rozhodnutí, svazek 22, náleží č. 66, str. 83).

Odvolací soud tím, že se nevypořádal se všemi skutkovými zjištěními a závěry soudu prvního stupně, porušil čl. 6 odst. 1 Úmluvy a 36 odst. 1 Listiny. Dále odvolací soud tím, že bez dostatečného odůvodnění omezil možnost stěžovatele podílet se na výchově nezletilého J., porušil čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 18 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.

Pokud se týče namítaného neprovedení důkazu žákovskou knížkou, toto pochybení nemá v daném kontextu ústavněprávní relevanci. Soudem prvního stupně bylo zjištěno a odvolacím soudem nebylo rozporováno, že plnění školních povinností nezletilým J. a jeho prospěch jsou dobré. Žákovskou knížkou přitom tato skutečnost měla být pouze dále potvrzena. Proto neprovedením tohoto důkazu nemohlo dojít k materiálnímu zásahu do ústavně zaručených práv stěžovatele.

Ze shora vyložených důvodů Ústavní soud shledal ústavní stížnost opodstatněnou. Proto jí vyhověl a podle § 82 odst. 3 písm. a) zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, zrušil napadené rozhodnutí. Rozhodnutí odvolacího soudu přitom zrušil v celém rozsahu, ačkoliv se stěžovatel domáhal zrušení pouze těch jeho výroků, kterými byl změněn rozsudek soudu prvního stupně, neboť kromě nich obsahuje rozsudek odvolacího soudu jen výrok o náhradě nákladů řízení, jenž je výrokem akcesorickým.